

บทที่ 1

ภาษา : ลักษณะพื้นฐาน

1. คำจำกัดความคำว่า “ภาษา”

คำว่า “ภาษา” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คือ “ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม ; เสียง ตัวหนังสือ หรือกริยาอาการที่สื่อความได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ...” ฉะนั้นภาษาในความหมายตามพจนานุกรมถึงเป็นความหมายที่กว้าง หมายถึงอะไรก็ได้ที่เป็นสื่อทำให้สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ ซึ่งมีหลายวิธี ทั้งนี้การใช้กริยาท่าทางสื่อสาร เราเรียกว่าเป็น **ภาษาใบ้** การใช้เสียงเปล่งออกมาเรียกว่า **ภาษาพูด** การใช้ตัวเขียนเรียกว่า **ภาษาเขียน** การใช้รูปภาพเรียกว่า **ภาษาภาพ** และการใช้สิ่งของเพื่อมุ่งให้เกิดการสื่อความหมายเรียกว่า **ภาษาวัตถุ** ซึ่งภาษาพูดมักจะจัดแยกออกมาเรียกว่าเป็น วจนภาษาในขณะที่ภาษาชนิดอื่น ๆ เรียกว่า อวจนภาษา

นอกจากนี้ ภาษายังมีความหมายที่ใช้กันวงที่แคบกว่านี้ ดังเช่นในแวดวงของนักภาษาศาสตร์ แนวโครงสร้างภาษาหมายถึงระบบสัญลักษณ์ที่เป็นเสียงพูดของมนุษย์ ภาษาจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ เสียง ความเป็นระบบ และความหมาย นักภาษาศาสตร์บางคนไม่นับรวมเอาภาษาอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากเสียงพูดเป็นภาษา เช่น Bloomfield (1933) กล่าวว่า การเขียน ไม่ได้เป็นภาษา แต่เป็นสื่อทางตัวอักษรที่ใช้แทนภาษาพูดเท่านั้น วิจินตัน ภาณพงศ์ (2522 : 6) กล่าวว่า “ภาษาคือเสียงพูดที่มีระเบียบและมีความหมาย ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารความคิด ความรู้สึก ความต้องการและใช้ในการประกอบกิจกรรมร่วมกัน” วิกา กงกะนันท์ (2537 : 9) ให้จำกัดความของคำว่า “ภาษา” ในลักษณะที่คล้ายกันนี้ว่าหมายถึง เครื่องมือในการสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ อันประกอบด้วยเสียงและตัวอักษรเป็นคำ วลี หรือประโยค จะไม่รวมถึงภาษาที่เป็นภาพหรือกริยาท่าทางที่เรียกว่าอวจนภาษา และดวงมน จิตรจางค์ (2537) แม้จะมีความเห็นว่า ภาษาจะต้องประกอบด้วยเสียงพูด แต่ก็ใช้คำว่า “ภาษา” กับสัญลักษณ์ที่เป็นตัวเขียน ดวงมน จิตรจางค์ (2537 : 48) กล่าวว่า “ภาษาพูดมีก่อนภาษาเขียน ซึ่งมีอักษรเป็นเครื่องหมายแทนเสียง ภาษาเขียนเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อจำกัดของภาษาพูดในด้านระยะทางและเวลาของการสื่อสารด้วยเสียงพูด แต่ภาษาพูดและภาษาเขียนก็ยังคงแตกต่างกัน ไม่มีระบบอักษรวินิจฉัยและอักษรที่จะแทนเสียงพูดได้ทั้งหมด” เหล่านี้เป็นต้น

ในแวดวงของภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยา ภาษาจำกัดอยู่แต่การใช้ภาษาของมนุษย์ ดังที่ Sapir (1921) นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาเป็นวิธีการสื่อสารของมนุษย์เท่านั้น และไม่ใช่สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณ กระทำโดยการเปล่งเสียงหรือสัญลักษณ์ออกมาโดยตั้งใจ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อความคิด ความรู้สึก และความปรารถนา

อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ไม่ว่าจะนับเอาการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรว่าเป็นภาษาหรือไม่ก็ตาม ไม่มีภาษาใดในโลกที่มีแต่ภาษาเขียน โดยที่ไม่มีภาษาพูดมาก่อน ภาษาบาลี-สันสกฤตถึงแม้ว่าจะมีเพียงภาษาเขียนปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็ปรากฏหลักฐานว่าครั้งหนึ่งในอดีตกาล มีผู้พูดภาษาเหล่านี้อยู่ กลุ่มนักภาษาศาสตร์ที่ไม่นับรวมว่าภาษาเขียนเป็นภาษาจึงถือว่าภาษาบาลี – สันสกฤตเป็นภาษาที่ตายแล้วนั่นเอง

เหตุผลประการสำคัญที่นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ถือว่าภาษาเขียนเป็นภาษาที่แท้จริงก็คือ ประการแรกแม้ว่าเราจะใช้ภาษากันอย่างแพร่หลาย แต่ภาษาเขียนก็มีความสำคัญเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงพูดเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า ยังมีภาษาอีกมากมายในโลกซึ่งมีคนพูดกันอยู่แต่ไม่มีระบบตัวเขียนภาษานั้น ๆ เช่น ภาษาอเมริกัน อินเดียนเผ่าต่าง ๆ ภาษาของชนเผ่าพื้นเมืองในทวีปแอฟริกาและออสเตรเลีย ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย เป็นต้น ภาษาเขียนจึงเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของภาษานั้น ๆ ดังที่ วิจันต์ ภาณุพงศ์ (2522 : 2) กล่าวไว้ว่า “ภาษาพูดเป็นภาษาที่ใช้กันประจำและใช้กันทุกคน ส่วนภาษาเขียนจำกัดอยู่ในวงของผู้ที่ได้รับการศึกษาเท่านั้น”

เหตุผลประการที่สองคือ แม้ภาษาเขียนจะใช้แทนภาษาพูดได้ แต่ก็ไม่สมบูรณ์ ภาษาเขียนจะแทนภาษาพูดได้อย่างจำกัดเท่าที่ระบบของตัวอักษรของภาษานั้น ๆ จะอำนวยให้ ยิ่งกว่านั้นระบบการเขียนในบางภาษา เช่น ภาษาจีน อาจจะไม่ได้ออกเสียงพูดเลยก็ได้ เนื่องจากระบบเขียนภาษาจีนเป็นแบบอักษรภาพ ซึ่งอักษรตัวหนึ่ง ๆ แทนกลุ่มเสียงหรือคำที่มีความหมายในภาษา จะออกเสียงเป็นเสียงใดก็ได้ขึ้นอยู่กับถิ่นฐานของผู้อ่านที่ใช้ระบบเสียงแตกต่างกันออกไป (กาญจนา นาคสกุล, 2524 : 5)

เหตุผลประการที่สามคือภาษาเขียนในแต่ละภาษาไม่สามารถแทนภาษาพูดได้อย่างสมบูรณ์ เช่น ในภาษาอังกฤษ รูปพยัญชนะ p เพียงรูปเดียวก็สามารถแทนเสียงสระได้มากกว่าหนึ่งเสียง คือ เสียงกักที่ริมฝีปากมีลม /ph/ เช่น ในคำว่า peak และเสียงกักที่ริมฝีปากไม่มีลม /p/ เช่น ในคำว่า speak เป็นต้น ในภาษาไทยก็เช่นกัน พบว่าตัวอักษรกับเสียงไม่ได้สัมพันธ์กันในลักษณะหนึ่งต่อหนึ่งเสมอ เช่น เสียงกักที่เพดานอ่อนมีลม /kh/ มีการใช้ตัวอักษรแทนหลายรูป คือ ค ข ฆ ดังในคำว่า คน ของ ฆ่า ตามลำดับ (อ่านเพิ่มเติมใน จินดา เสงสมบูรณ์, 2542)

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือภาษาเขียนไม่สามารถถ่ายทอดสารบางอย่างได้ เช่น การแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ซึ่งในเวลาพูดเราใช้ท่วงทำนองเสียงแสดง แต่ภาษาเขียนเราไม่มีตัวเขียนแสดงความตกใจ ความพอใจ ความกลัว ความแปลกใจ หรือสงสัย

นอกจากนี้ การใช้ภาษาเขียนก็แตกต่างไปจากภาษาพูด เช่น ภาษาเขียนว่าอย่างไร เรามักจะพูดกันว่า ยังไง คำว่า โรงพยาบาล มักพูดว่า โรงบาล คำที่มีอักษร ร เช่น รัก รอ เร็ว ก็มักจะออกเสียงเป็น ลัก ลอ เลี้ยว หากไม่ได้ระวังให้มีการออกเสียงที่ถูกต้อง เป็นต้น

2. กำเนิดของภาษา

ปัญหาที่นักภาษาศาสตร์และผู้สนใจศึกษาภาษามีกำเนิดมาอย่างไรนั้น ไม่สามารถสืบสาวได้ เนื่องจากไม่มีร่องรอยของจุดกำเนิดเหลือให้เห็นอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อสันนิษฐานหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำเนิดของภาษามากมายที่มาจากแนวความคิดด้านต่างๆ เช่น จากศาสนาและความเชื่อโบราณ จากแนวทางสังคมศาสตร์ จากทางชีววิทยา ฯลฯ ที่สำคัญและมีเหตุผลน่าเชื่อถือได้น่าจะมาจากการผสมผสานกันของแนวความคิดต่างๆ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

ภาษาเกิดจากแรงผลักดันของสังคม เนื่องจากมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อสื่อสารให้เข้าใจถึงความคิดและความต้องการซึ่งกันและกัน ประกอบกับมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถทั้งทางสติปัญญาและทางชีวภาพที่พร้อมในการสื่อสารด้วยภาษามากกว่าสัตว์โลกชนิดอื่นๆ มนุษย์จึงได้คิดและพัฒนาเสียงต่างๆ ให้สลับซับซ้อนขึ้นมาจนกลายเป็นภาษาพูด และภาษาในลักษณะอื่นๆ ต่อมา

ภาษาเกิดและพัฒนาจากการเลียนเสียงธรรมชาติและเสียงแสดงอารมณ์ต่างๆ จากแรงผลักดันทางสังคมดังกล่าวทำให้มนุษย์ได้ค้นคิดภาษาขึ้นมาจากการเลียนเสียงแสดงอารมณ์ต่างๆ เช่น ดีใจ เสียใจ ตกใจ เจ็บปวด หัวเราะ ซึ่งเดิมเปล่งออกมาโดยสัญชาตญาณ ไม่ได้มีความหมายแต่อย่างใด และเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงร้องของสัตว์ต่างๆ เสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เสียงการสะท้อนหรือกระทบกันของสิ่งต่างๆ และได้พัฒนาต่อไปให้มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น สิ่งที่ทำให้แนวคิดนี้มีเหตุผลน่าเชื่อถือคือ ในทุกภาษาจะมีคำศัพท์อยู่หลายคำที่มีเสียงคล้ายคลึงธรรมชาติ เสียงสัตว์ และเสียงที่มนุษย์เปล่งออกมา เมื่อเวลาดีใจหรือเจ็บปวด (วิลโลว์ธอม วนิชฐานันท์, 2526) ยกตัวอย่างในภาษาไทยมีคำที่ใช้เรียกสัตว์บางชนิด ที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปไม่มากจากเสียงร้องของสัตว์ เช่น คำว่า แมว หรือ เหมียว ที่ใช้เรียกสัตว์ที่คนไทยได้ยืมว่าร้องว่า “แมวๆ” หรือ “เหมียวๆ” คำว่า ตู๊กแก ที่ใช้เรียกสัตว์ที่คนไทยได้ยืมว่าร้อง “ตู๊กแกๆ” คำว่า กา ที่ใช้เรียกสัตว์ที่คนไทยได้ยืมว่าร้อง “กาๆ” ซึ่งสัตว์ชนิดนี้ในภาษาขมุ ชาวเขาเผ่าหนึ่งในจังหวัดน่าน เรียกว่า อี้อัก เนื่องจากมีเสียงร้องที่คนกลุ่มนี้ได้ยืมว่าร้องว่า “อ้อๆ” เหล่านี้เป็นต้น

มนุษย์มีลักษณะทางชีวภาพที่เหมาะสมเอื้อต่อการพูดภาษา หรือผลิตเสียงพูดได้ซับซ้อนกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่น ๆ มนุษย์เมื่อแรกเริ่มเลียนเสียงจากสัตว์และธรรมชาติแล้ว ได้พัฒนาเสียงที่ใช้สื่อสารให้มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยที่มนุษย์มีความสามารถทางสมองและอวัยวะที่หลากหลายซึ่งเอื้อต่อการเปล่งเสียง จึงเปล่งเสียงได้อย่างรวดเร็ว (เห็นได้จากเสียงของพยัญชนะและสระหลายเสียงที่เปล่งต่อเนื่องเรียงกันเป็นพยางค์หรือคำ ซึ่งใช้เวลาเสี้ยววินาที) และหลากหลายกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่นๆ จึงทำให้เกิดเป็นภาษาขึ้นมา ภาพต่อไปนี้จะแสดงลักษณะของสัตว์โลกที่แตกต่างกันจากลักษณะที่เป็นสัตว์ชั้นต่ำสุดถึงสูงสุดคือมนุษย์และความสามารถในการสื่อสารตามลำดับ

3. ลักษณะที่บ่งความเป็นภาษามนุษย์

ภาษาของมนุษย์นับว่าเป็นการสื่อสารที่มีความสลับซับซ้อนและมีประสิทธิภาพมากกว่าระบบการสื่อสารของสัตว์โลกอื่นๆ ภาษาของมนุษย์เกิดจากการพัฒนาปรับตัวทางสายพันธุ์ (genetic adaptations) บนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคมและวัฒนธรรม ที่ต้องมีการเรียนรู้มากกว่าที่จะเป็นสัญชาตญาณหรือสายพันธุ์ในทางสายเลือด ซึ่งอยู่ในโครงสร้างทางธรรมชาติ (subsistence) และมีการกล่าวกันว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความสามารถในการเรียนรู้ภาษาและใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ เช่นเดียวกันกับความสามารถในการเรียนรู้ที่จะก้าวเดิน (Harris, 1989)

โดยทั่วไปสัตว์ต่างๆ ยกเว้นมนุษย์มีพฤติกรรมสื่อสารที่เป็นสัญชาตญาณเท่านั้น ปรานี กุลละวณิช และคณะ (2535 : 1) กล่าวว่า สัตว์ เช่น นกจะส่งเสียงร้องแบบเดียวกันเพื่อบอกอันตรายไม่ว่าจะเป็นนกชนิดใด ไก่ตัวผู้จะขันเหมือนกัน และสุนัขทุกพันธุ์จะกระดิกหางเมื่อดีใจ แม้ว่าจะมีผู้พบว่านกประเภทเดียวกันมีการร้องที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ซึ่งแสดงว่าน่าจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามมีผู้โต้แย้งว่าเป็นเพราะภาวะการเจริญเติบโตที่แตกต่างกันไปตามภูมิประเทศ ในขณะที่การสื่อสารของมนุษย์ใช้ทั้งแบบสัญชาตญาณ เช่น มนุษย์ส่งเสียงร้องเมื่อรู้สึกเจ็บ และแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มชน ยกตัวอย่างพฤติกรรมสื่อสารที่ไม่ใช้สัญชาตญาณ เช่น การที่คนไทยยกหน้าเพื่อสื่อว่าเข้าใจและเห็นด้วย ซึ่งแตกต่างจากการที่คนอินเดียยกหน้าแกว่งศีรษะไปมาในการสื่อสารดังกล่าว ฉะนั้นการที่จะเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยการเรียนรู้จากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

Harris (1989) ได้ให้ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นภาษามนุษย์ที่แตกต่างจากภาษาหรือสัญลักษณ์ที่สัตว์ใช้ในการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

3.1 ความเป็นสากลในการสื่อความหมาย

คุณสมบัติของภาษามนุษย์ประการหนึ่ง คือลักษณะที่เรียกว่า ความเป็นสากลในการสื่อความหมาย (semantic universal) ซึ่งหมายถึงระบบการสื่อสารที่มีความเป็นสากลไม่เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเผ่าพันธุ์ใดเผ่าพันธุ์หนึ่ง เป็นการสื่อข้อมูลที่เป็นกาลลักษณะ (aspects) เป้าประสงค์ (domains) คุณสมบัติ (properties) สถานที่ (places) หรือเหตุการณ์ซึ่งไม่ว่าจะเป็นในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น (actual events) หรือที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงหรือ จิตนาการ โกลัหรือไกล เป็นต้น

ภายใต้ความเป็นสากลในการสื่อความหมายต่างๆ นี้ ภาษาของมนุษย์ผลิตได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่จำเป็นต้องตรงตามสถานการณ์จริง และไม่สามารถกำหนดและทำนายได้ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

3.1.1 การผลิตได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

ภาษาของมนุษย์มีคุณสมบัติที่เป็นการผลิตอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด (Productivity) ข้อความต่างๆ ที่เราสื่อสารเราสามารถเพิ่มเติมสารเข้าไปอย่างอิสระ และขยายข้อความได้อย่างไม่รู้จบ ในขณะที่ภาษาของสัตว์อื่นผลิตได้อย่างจำกัด จากการที่ได้มีการศึกษาภาษาของสัตว์จำพวกลิง (primates) พบว่า ชะนี

ถึงแม้จะมีภาษาใช้ในการสื่อสารกันภายในพวกเดียวกันแต่ภาษาที่ใช้อยู่ในแวดวงที่จำกัด carpenter (1940 ; อ้างใน Harris, 1989) ได้ทำการศึกษาภาษาที่ชนิใช้ พบว่าชนิมีเสียงร้องในการสื่อสาร 9 อย่าง เช่น สื่อว่า ‘อยู่นี่’ ‘หิว’ ‘ตามมา’ ‘นี่อาหาร’ ‘อันตราย’ ‘เจ็บ’ ฯลฯ ซึ่งในแต่ละแบบอาจเปล่งให้แตกต่างกันออกไปโดยการซ้ำเสียงตามความดัง – ค่อย และความสั้น – ยาว ยกตัวอย่าง เช่น เสียงร้องว่า ‘อันตราย’ มีการร้องในหลายลักษณะ เช่น ‘อันตราย’ ‘อันตราย – อันตราย’ ‘อันตราย – อันตราย – อันตราย’ เป็นต้น ซึ่งแต่ละแบบมีข้อมูลไม่แตกต่างกันมาก อันตราย’ กับ ‘อันตราย – อันตราย’ ต่างกันเพียงความเข้มข้นของเนื้อความเท่านั้น ผิดจากภาษามนุษย์ที่แต่ละคำหรือข้อมูลมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ในสถานการณ์เดียวกันนี้แทนที่มนุษย์จะใช้วิธีการพูดซ้ำ มนุษย์แทรกข้อความอื่นๆ เข้าไปทำให้มีความเข้มข้นของเนื้อสารมากกว่าแม้ว่าจะใช้เวลาในการเปล่งเสียงเท่ากัน ดังตัวอย่าง

ภาษามนุษย์	‘ระวัง! มีอะไรก็ไม่รู้เคลื่อนไหว! ได้อยู่ตรงที่นั่น’
ภาษาชนิ	‘อันตราย อันตราย อันตราย อันตราย อันตราย’
	< -----3 วินาที ----- >

3.1.2 ความไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่

นอกจากข้อความในภาษามนุษย์จะผลิตได้อย่างไม่รู้จบแล้ว ภาษามนุษย์ยังมีลักษณะที่ไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ หรือไม่จำเป็นต้องตรงตามสถานการณ์จริง (Displacement) ข้อความที่สื่อสารออกไปหรือรับเข้ามาไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เราสามารถพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วและยังไม่เกิด หรือเหตุการณ์ที่อยู่ไกลไม่ได้ปรากฏในที่นั้นได้อย่างไม่จำกัด ซึ่งลักษณะดังกล่าวไม่ได้เกิดกับการสื่อสารของสัตว์ที่ผู้ส่งสารจะต้องกำลังเผชิญอยู่กับเหตุการณ์นั้น ๆ อยู่ แม้ว่าผู้รับสารอาจจะอยู่ห่างออกจากเหตุการณ์นั้นก็ตาม ซึ่งนั่นก็คือผู้ส่งสารจะไม่ส่งสารว่า ‘อันตราย!’ มีเสียงอยู่หลังเนินเขาทางด้านโน้น’ ในขณะเดียวกันก็พบเป็นเรื่องปกติที่มนุษย์ส่งและรับสารในขณะที่ไม่ได้กำลังเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นใจความของเนื้อสาร มนุษย์สามารถพูดถึงคน สถานที่ และสิ่งของที่เห็นและได้ยินทั้งในอดีตและปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นเลยแต่เป็นเพียงจินตนาการเท่านั้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์สามารถสื่อสารที่เป็นนามธรรมได้ด้วย

3.2 ความเป็นสิ่งสมมุติ

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของภาษามนุษย์ที่แตกต่างไปจากสัตว์อื่นคือ ภาษามนุษย์ไม่ได้ถูกตั้งมาจากกลไกทางสายพันธุ์ หากเป็นสิ่งสมมุติขึ้น ไม่สามารถกำหนดหรือทำนายได้ (arbitrariness) ส่วนใหญ่ระบบการสื่อสารที่ไม่ใช่ของมนุษย์จะมาจากพฤติกรรมทางสายพันธุ์ เช่น สุนัขตัวเมียจะปล่อยสารเคมีออกมาเพื่อแสดงว่ายอมรับการเข้ามาของตัวผู้ ความหมายของการยอมรับนี้จึงเป็นการกำหนดจากทางสายพันธุ์โดยตรง เสียงเรียกของชนิดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ถูกกำหนดจากสายพันธุ์โดยตรง

เหมือนกับสุนัข แต่การแสดงออกทางสีหน้า มือ ท่าทาง และเสียงร้องก็จะบ่งบอกว่าเป็นลักษณะของสัตว์ พันธุ์ชนิดนี้เหมือนกัน

ส่วนภาษามนุษย์นอกจากความเป็นมนุษย์จะกำหนดให้มีความสามารถในการรับรู้ภาษาและมี อวัยวะในการผลิตและรับฟังเสียงเหมือนกัน แต่ความเป็นมนุษย์ไม่มีส่วนกำหนดตัวข้อความที่ใช้สื่อสาร ยกตัวอย่างเช่น สายพันธุ์ไม่ได้กำหนดให้คนอังกฤษพูด ‘น้ำ’ เป็น water ‘สุนัข’ เป็น dog เนื่องจากชาว ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นสายพันธุ์มนุษย์เหมือนกันใช้คำว่า eau และ chien ในการสื่อความหมายดังกล่าวตามลำดับ เพราะฉะนั้น คำต่างๆ เหล่านี้ไม่สามารถทำนายได้จาก “การเป็นสายพันธุ์มนุษย์” เหมือนกัน หากทำนาย ได้ จากการที่มนุษย์ผู้นั้นถูกปลูกฝังทางวัฒนธรรม (enculturated) และมีการเรียนรู้ในสังคม

นอกจากนี้ภาษามนุษย์ยังไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย เช่น ไม่มีการทำท่าทาง ประกอบเมื่อพูดคำว่า น้ำ ต่างจากลิงเมื่อต้องการจะสื่อสารที่เป็นการข่มขู่หรือแสดงอารมณ์รุนแรงก็จะหักกิ่ง ไม้หรือขว้าง แต่มนุษย์ถึงจะมีอาการประกอบบ้างแต่ก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป¹

3.3 การมีรูปแบบเป็นทวิลักษณ์

การสื่อความหมายที่เป็นสากลดังกล่าวกระทำได้ด้วยเสียงจำนวนหนึ่งที่เรียกว่าหน่วยเสียง (phonemes) หน่วยเสียงคือเสียงที่ผู้พูดภาษาหนึ่งๆ รับรู้ได้ว่าแตกต่างจากกันด้วยตัวของมันเองแล้วจะไม่มี ความหมายอะไร แต่ถ้านำไปประกอบต่อเนื่องกันจะสื่อสารเป็นความหมายได้ เช่น แต่ละหน่วยเสียงในคำ ว่า dog คือ /d /o/ และ /g/ ไม่มีความหมายอะไร แต่ประกอบกันหมายถึงสัตว์ประเภทหนึ่ง หากเรา เรียงลำดับในทางกลับกันคือ god ก็จะหมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าส่วนประกอบพื้นฐานของ ภาษามนุษย์มีรูปแบบเป็นทวิลักษณ์ (Duality of Patterning) หน่วยเสียงชุดเดียวกันสามารถนำมาประกอบ ใหม่เพื่อสื่อความหมายใหม่ได้ ดังที่ Harris (1989 : 396) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า “Thus the basic elements in human language have duality of patterning: The same contrastive sounds combine and recombine to form different messages.” ซึ่งการที่จะสามารถบ่งชี้ความเป็นหน่วยเสียงได้อย่างไร และหน่วยเสียงจะมีการประกอบกัน เพื่อสื่อความหมายได้อย่างไรบ้างนั้นจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

ในทำนองเดียวกันนี้ Hockett (1960) ก็ได้แสดงลักษณะร่วมกันของภาษามนุษย์ไว้ถึง 13 แบบ ด้วยกันคือ

- 1) มนุษย์สื่อภาษาสื่อโดยใช้อวัยวะชุดหนึ่งที่มีหน้าที่ในการสื่อสาร โดยเฉพาะคืออวัยวะใน ช่องปาก – จมูก และอวัยวะในการรับฟัง (vocal – auditory channel) ซึ่งทำให้มนุษย์สื่อสารได้โดยไม่ต้องอาศัยกิริยาท่าทางเหมือนที่สัตว์ใช้ หรือสื่อสารพร้อมกับทำกิริยาท่าทางประกอบก็ได้
- 2) มนุษย์มีความสามารถดักรับฟังเสียงได้จากรอบทิศทาง (broadcast transmission and directional reception)
- 3) มนุษย์สามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว (rapid fading)
- 4) มนุษย์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนตอบกลับในสารที่เข้าใจ (interchangeability)

- 5) มนุษย์สามารถตอบโต้ได้ทุกครั้งเมื่อมีสิ่งเร้า (total feedback)
- 6) การสื่อสารของมนุษย์เป็นไปโดยเฉพาะเจาะจง (specialization) ไม่ได้มาจากผลพวงของปฏิกิริยาทางชีวภาพ
- 7) การเปล่งเสียงของมนุษย์ในการสื่อสารมีความหมาย (semanticity) เช่น เปล่งเสียงคำว่า “เกลือ” หมายถึง เกลือไม่ใช่น้ำตาล หรือสิ่งอื่นๆ
- 8) ภาษาของมนุษย์เป็นสิ่งสมมุติ (arbitrariness) ไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลทำให้สามารถสมมุติสัญลักษณ์ใช้แทนสรรพสิ่งต่างๆ ได้อย่างไม่จำกัด
- 9) ภาษาของมนุษย์มีลักษณะที่ทำให้มนุษย์แยกแยะสัญลักษณ์ต่างๆ ได้อย่างแยกแยะ (discreteness) เป็นต้นว่า แยกเสียงที่ใกล้เคียงออกจากกัน เช่น ในคำว่า pin กับ bin ในภาษาอังกฤษ
- 10) ภาษามนุษย์สื่อได้ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (displacement)
- 11) ภาษามนุษย์มีลักษณะไม่จำกัด (productivity) คำพูด ประโยค สามารถผลิตใหม่ได้ตลอดเวลา โดยต่อยอดจากของเดิม
- 12) ภาษามนุษย์มีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง (traditional transmission)
- 13) ภาษามนุษย์ประกอบด้วยสัญลักษณ์ชุดหนึ่ง แต่สามารถนำมาจัดเรียงในลักษณะต่างๆ กัน เพื่อสื่อความหมายที่แตกต่างกันได้ (duality of patterning) เช่น มีเสียงชุดหนึ่ง คือ /t/ /a/ /k/ แต่สามารถนำมาเรียงสลับกันไปมา เกิดคำที่แตกต่างกัน คือ tack cat act เป็นต้น

4. โครงสร้างของภาษา

ภาษามนุษย์หากพิจารณาในเชิงโครงสร้างแล้ว ทุกภาษาประกอบด้วยเสียงและความหมายที่ไม่อาจแยกจากกันได้ เปรียบเสมือนกับด้านสองด้านของเหรียญเดียวกัน แม้ไม่อาจแยกจากกันได้เพราะเป็นส่วนประกอบของเหรียญเดียวแต่สามารถมองแยกกันได้² โดยจะมีการพิจารณาเสียงและความหมายควบคู่กัน ไปจากหน่วยที่เล็กที่สุดไปสู่หน่วยที่ใหญ่ขึ้น ในภาษาศาสตร์แนวโครงสร้างนั้นหน่วยในระดับต่างๆ หมายถึง หน่วยเสียง หน่วยคำ คำ และ โครงสร้างที่เหนือคำขึ้นไป ซึ่งมีแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 หน่วยเสียง

ในภาษาต่างๆ ผู้พูดจะเปล่งเสียงออกมาเป็นกลุ่มคำหรือคำก็ได้ เช่น

แม่ : อย่าลืมทำการบ้านนะจ๊ะ

ลูก : ค่ะ

ซึ่งในแต่ละคำเราสามารถพิจารณาได้อีกว่าประกอบด้วยเสียงชนิดต่างๆ เช่น คำว่า ค่ะ ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะ ค (kh) สระ อะ (a) และ วรรณยุกต์เอกตามลำดับ ซึ่งต่างก็เป็นหน่วยเล็กที่สุดที่สามารถแยกพิจารณาได้เรียกว่า หน่วยเสียง (phoneme) ในภาษาอื่นๆ หน่วยเสียงอาจรวมถึง เสียงหนักเบา ทำนองเสียง ฯลฯ ด้วยเช่นกัน

หน่วยเสียงแต่ละหน่วยอาจประกอบด้วยเสียงที่ยังไม่จัดระบบ (phones) เสียงต่างๆ จะมีการจัดกลุ่มแยกแยะอย่างชัดเจนในภาษาหนึ่งๆ เพื่อที่จะสื่อสารความหมายให้มีประสิทธิภาพ วิธีการหนึ่งในการจัดกลุ่มแยกแยะคือการเปรียบเทียบความต่างของแต่ละเสียง (contrast) และผู้ที่บ่งบอกได้ว่าเสียงใดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญคือ เจ้าของภาษาเอง ซึ่งได้เรียนรู้และรับเอาหน่วยเสียงจำนวนหนึ่งไว้ ยกตัวอย่างเช่นเสียง [p] ในคำว่า pull และ [b] ในคำว่า bull ผู้พูดภาษาอังกฤษในฐานะเจ้าของภาษาจะสามารถบอกความแตกต่างได้โดยอัตโนมัติแม้ว่าเสียงสองเสียงดังกล่าวจะมีลักษณะทางสัทศาสตร์ที่เหมือนกันหลายประการ ฉะนั้นเราสามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของทั้งสองเสียงคือปัจจัยทางวัฒนธรรมมากกว่าลักษณะทางธรรมชาติของเสียง

โดยลักษณะทางธรรมชาติของเสียงแล้ว สิ่งที่ทำให้หน่วยเสียงทั้งสองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญคือลักษณะการเปล่งเสียง (articulatory features) ของอวัยวะในช่องออกเสียง

ให้สังเกตว่าเวลาเราเปล่งเสียงทั้งสอง ริมฝีปากบนและล่างจะเข้ามาจกดกั กั้นลมที่ถูกดันออกมาจากปอดไว้ชั่วขณะหนึ่งแล้วจึงปล่อยออกมา สิ่งสำคัญที่ทำให้สองเสียงแตกต่างกันก็คือวิธีที่ลมผ่านเส้นเสียง ถ้าเส้นเสียงสั่นจะออกมาเป็นเสียง [b] ถ้าเส้นเสียงไม่สั่นจะเป็นเสียง [p] เป็นเสียงหยุด ริมฝีปาก อ โฆษะ (voiceless bilabial stop) ในขณะที่ [b] เป็นเสียงหยุด ริมฝีปาก โฆษะ (voiced bilabial stop) ในภาษาอังกฤษเสียงคู่นี้ทำให้เกิดความแตกต่างกันในคำ เช่น pull-bull pack-back pill-bill plank-blank เป็นต้น เสียงทั้งสองเสียงจึงถูกจัดให้เป็นคนละหน่วยเสียงในภาษาอังกฤษ

โครงสร้างของระบบเสียงในภาษาหนึ่งๆ จะทำได้โดยการหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากคู่ของเสียงที่มีลักษณะคล้ายกันและเกิดในสิ่งแวดล้อมเดียวกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยทั่วไปในการทดสอบว่าเสียงสองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ เราจะนำคำเช่น pull และ bull มาเปรียบเทียบหาความแตกต่างกัน คู่ของเสียงที่เรานำมาเปรียบเทียบในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า คู่เทียบต่าง (minimal pairs) หน่วยเสียงส่วนใหญ่ในภาษาหนึ่งๆ สามารถนำมาเป็นคู่เทียบต่างได้ ตัวอย่างอื่นๆ ของความแตกต่างในเรื่องของการสั่นของเส้นเสียงเช่น to และ do ซึ่งทั้งเสียง [t] และ [d] ต่างก็เป็นเสียงหยุด ปุ่มเหงือก ต่างกันที่ [t] เป็นเสียงอโฆษะ แต่ [d] เป็นเสียงโฆษะ ซึ่งเจ้าของภาษารับรู้ได้ว่าทั้งสองเสียงเป็นคนละหน่วยเสียงกัน ความแตกต่างของเสียงคู่นี้ในภาษาอังกฤษอาจจะไม่แตกต่างในภาษาอื่น เสียงคู่นี้จึงไม่นับเป็นหน่วยเสียงในภาษานั้น ฉะนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า ระบบหน่วยเสียงของภาษาหนึ่งๆ ประกอบด้วยกลุ่มของหน่วยเสียงที่เจ้าของภาษารับรู้ได้ว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ในกรณีที่เสียงในภาษาที่มีลักษณะทางสัทศาสตร์คล้ายกัน และไม่มีความสำคัญในภาษาที่จะทำให้เกิดความหมายที่แตกต่างกันดังเช่นในกรณีแรก เช่น เสียงหยุด ริมฝีปาก ไม่พ่นลม [p] และ เสียงหยุด ริมฝีปาก พ่นลม [ph] ในภาษาอังกฤษไม่ทำให้คำแตกต่างกัน เนื่องจากพบว่าเสียงทั้งสองเกิดหลีกลือกัน นั่นคือเกิดในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ดังเช่นในคำว่า speak และ peak spill และ pill spin และ pin ฯลฯ จะเห็นว่าเสียง [p]

จะเกิดตามหลังเสียง [s] เท่านั้น ส่วนเสียง [ph] เกิดตำแหน่งต้นพยางค์ ลักษณะเช่นนี้เราจะจัดว่าเสียงทั้งสองเสียงไม่เป็นหน่วยเสียงแยกจากกัน หากเป็นหน่วยเสียงย่อย (allophones) ของหน่วยเสียงเดียวกัน โดยใช้เสียงใดเสียงหนึ่งเป็นตัวแทน ส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้เสียง [p] เป็นตัวแทนด้วยเหตุผลของการประหยัดและง่ายต่อการจำ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หน่วยเสียง /p/ มีหน่วยเสียงย่อยคือเสียง [p] และ [ph]

การเกิดรวมกันเป็นกลุ่มของหน่วยเสียง ทำให้เกิดหน่วยที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเรียกว่า พยางค์ (syllable) ภาษาเกือบทุกภาษามีกฎเกณฑ์ในการรวมหน่วยเสียงเป็นพยางค์เหมือนกันคือ ต้องมีหน่วยเสียงสระเป็นแกน และหากพยางค์นั้นมีหน่วยเสียงพยัญชนะด้วยก็จะเกิดเป็นขอบพยางค์ ฉะนั้นการเกิดของหน่วยเสียงสระจะเป็นตัวบ่งชี้ว่า คำ หรือข้อความนั้นมีกี่พยางค์ เช่น ในภาษาไทย คำว่า ตลาด /ta-laat/ มีสองพยางค์ เนื่องจากมีการเกิดของสระสองตัวคือ /a/ และ /aa/ ในคำดังกล่าว ในขณะที่ภาษาอังกฤษคำเช่น splash /splaef/ มีพยางค์เดียวเนื่องจากมีเสียงสระ /ae/ เกิดที่เดียวเท่านั้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าพยางค์อาจไม่มีความหมายหรือมีความหมายก็ได้หากพยางค์นั้นเทียบเท่าหน่วยคำหรือคำ ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

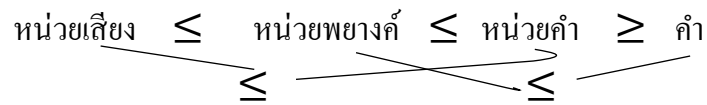
4.2 หน่วยคำและคำ

หน่วยคำ (morphemes) ถือว่าเป็นหน่วยภาษาที่เล็กที่สุดที่มีความหมายบางครั้งจึงอาจเรียกว่าเป็นหน่วยความหมาย แต่ละหน่วยคำอาจประกอบด้วยกลุ่ม หน่วยคำย่อย (allomorphs) เช่นเดียวกับหน่วยเสียงที่อาจมีหน่วยเสียงย่อยได้ยกตัวอย่างเช่นในภาษาอังกฤษหน่วยคำที่มีความหมาย 'not' มีหน่วยคำย่อยคือ in- ในคำว่า insane ir- ในคำว่า irregular un- ในคำว่า unsafe ฯลฯ เป็นต้น

หน่วยคำอาจประกอบด้วยหน่วยเสียงเพียงหนึ่งหน่วยเสียงหรือหน่วยเสียงที่เกิดต่อเนื่องกันหลายหน่วยก็ได้ หน่วยคำบางหน่วยอาจเกิดเดี่ยวได้ จึงเรียกว่า หน่วยคำอิสระ (free morphemes) ดังเช่นคำว่า Hello stop sheep ในภาษาอังกฤษ ในขณะที่บางหน่วยคำเกิดด้วยกันกับหน่วยคำอื่นเสมอ ไม่สามารถเกิดเดี่ยวๆ ได้ หน่วยคำประเภทหลังนี้เรียกว่า หน่วยคำติดต่อ (bound morphemes) ซึ่งได้แก่รูปวิภัตติปัจจัย (affixes) ดังที่ปรากฏในภาษาอังกฤษ ยกตัวอย่างเช่น รูปวิภัตติปัจจัยแสดงอดีตในภาษาอังกฤษ -ed ดังในคำว่า talked หรือ looked รูปวิภัตติปัจจัย -er ดังในคำว่า speaker หรือ singer ซึ่งเป็นหน่วยคำติดต่อเนื่องจากไม่สามารถสื่อความหมายได้ด้วยตัวของมันเอง ภาษาแต่ละภาษามีความแตกต่างกันในเรื่องของหน่วยคำสองประเภท ภาษาเช่น จีน ไทย เวียดนาม มีคำส่วนใหญ่เป็นหน่วยคำอิสระ ในขณะที่ภาษาเช่นตรุกี อังกฤษ ฝรั่งเศส มีหน่วยคำติดต่อมาก

โดยทั่วไปหากพิจารณาจัดลำดับของขนาดแล้วหน่วยคำมีขนาดใหญ่กว่าหน่วยพยางค์และหน่วยเสียง และมีขนาดเล็กกว่าคำ แต่อย่างไรก็ตามหน่วยคำอาจมีขนาดเท่ากับหน่วยเสียง พยางค์ หรือ คำ ก็ได้ เช่น ในภาษาอังกฤษ คำว่า walks ในข้อความเช่น He walks to school everyday มีสองหน่วยคำ คือ หน่วยคำอิสระ walks และหน่วยคำติดต่อ -s ซึ่งหน่วยคำ walk มีขนาดเท่าพยางค์ นั่นคือมีหน่วยเสียงสระหนึ่งชุด และมีขนาดเท่าคำหากหน่วยคำนี้เกิดเดี่ยวๆ ในข้อความเช่น I want to walk ในขณะที่หน่วยคำ -s ที่แสดง

ความสอดคล้องของกริยากับประธานบุรุษที่สามมีขนาดเท่าหน่วยเสียงพยัญชนะ /s/ ในภาษานี้ โดยสรุปแล้ว เราอาจเปรียบเทียบแสดงขนาดของหน่วยเสียง หน่วยพยางค์ หน่วยคำ และคำ ได้ดังนี้

ดังนั้นคำ (words) จึงอาจประกอบด้วยพยางค์หนึ่งพยางค์หรือหน่วยคำหนึ่งหน่วยคำ เช่น บ้าน รถ คน เรือ หรืออาจประกอบด้วยพยางค์หลายพยางค์แต่เป็นหนึ่งหน่วยคำเช่น ประชุม กะทะ กะทิ ทะเลาะ ยาก หรือหน่วยคำหลายหน่วยเช่น ศูนย์ สดใส ดอกไม้ เครื่องซักผ้า การประปานครหลวง ก็ได้ ซึ่งทั้งนี้อาจประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ หน่วยคำติดต่อ เช่น กรรมกร (กรรม + กร) หน่วยคำติดต่อ หน่วยคำติดต่อ เช่น นักเลง (นัก + เลง) ซึ่งเรารู้จักกันในนามของ คำผสม (complex words) หรือ หน่วยคำอิสระ หน่วยคำอิสระ เช่น ดอกไม้ (ดอก + ไม้) ที่ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ไม่ใช่สิ่งเดิม ซึ่งรู้จักกันในนามของ คำประสม (compound words) สำหรับการศึกษาภาษาในระดับคำนั้น โดยทั่วไปจะมุ่งให้ความสนใจพิจารณาที่บทบาทของคำในแง่ที่เป็นหน่วยสำคัญที่ประกอบกันเป็นวลีหรือประโยคซึ่งเป็นหน่วยทางไวยากรณ์ในระดับที่ใหญ่ขึ้นไป

4.3 หน่วยและกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์

ไวยากรณ์ภาษา (grammar) ประกอบด้วยชุดต่างๆ ของกฎเกณฑ์ในการประกอบหน่วยเสียงเป็นหน่วยคำ การประกอบหน่วยคำเป็นคำ และการประกอบคำเป็นประโยค บางครั้งอาจรวมถึงกฎเกณฑ์ในการประกอบประโยคเป็นข้อความและการตีความหมายของคำในบริบทเฉพาะอีกด้วย ซึ่งแต่ละภาษาก็มีกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยไม่มีการประกอบตันของหน่วยเสียง *sr* เป็นคำ ในขณะที่ภาษาอังกฤษมี เป็นต้น

โดยทั่วไปไวยากรณ์ที่เกี่ยวกับการประกอบหน่วยคำเป็นวลีหรือประโยคนั้นเรียกว่า วากยสัมพันธ์ (syntax) เจ้าของภาษาจะสามารถแยกแยะได้ว่าประโยคใดถูกและผิดไวยากรณ์แม้ว่าจะไม่เคยได้ยินหรือพูดประโยคเหล่านั้นก็ตาม ยกตัวอย่างภาษาอังกฤษซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักภาษาศาสตร์ดี คือ

ก. *Colorless green ideas sleep furiously.*

ข. *Furiously sleep ideas green colorless.*

ผู้พูดภาษาอังกฤษในฐานะเจ้าของภาษาส่วนใหญ่ยอมรับว่าประโยค ก ถูกไวยากรณ์ และไม่ยอมรับประโยค ข แม้ว่าทั้งสองประโยคจะไม่สามารถสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจได้

แต่อย่างไรก็ตามเจ้าของภาษามักจะบอกกฎเกณฑ์ของถ้อยคำที่ถูกไวยากรณ์ไม่ได้ แม้แต่กฎเกณฑ์การแปรรูปของคำนามจากความเป็นเอกพจน์มาเป็นพหูพจน์ที่ง่าย ๆ ก็เป็นการยากที่ผู้พูดภาษาอังกฤษในฐานะเจ้าของภาษาจะอธิบายเป็นพูดได้ นั่นคือ เมื่อเติม *s* เข้าไปในคำ ดังเช่น *cats slaps fat* จะมีความแตกต่างจาก

เมื่อเติมในคำอีกกลุ่มหนึ่ง ดังเช่น *houses roses noses* และในกลุ่มคำเช่น *hands flags crags* ก็จะมี ความแตกต่างเป็นอีกประการหนึ่ง ความแตกต่างนี้ก็คือว่าคำสามกลุ่มนี้มีรูปพหูพจน์ที่เป็นหน่วยคำย่อยต่างกันคือ /-s/ /-ez/ และ /-z/ ตามลำดับ ซึ่งเกิดจากกฎที่ซับซ้อนที่เจ้าของภาษาไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ ทั้งนี้เนื่องจากกฎเกณฑ์ดังกล่าวถูกสร้างขึ้น โดยที่เจ้าของภาษาไม่รู้ตัว เพื่อใช้ร่วมกันในชุมชนภาษานั้น และกฎเกณฑ์ในลักษณะเช่นนี้ทำให้นักภาษาศาสตร์สามารถผลิตและตีความสารได้หลากหลายรูปแบบอย่างไม่จำกัด

ในการอธิบายว่ามนุษย์เราสามารถสร้างสรรค์ด้วยความคิดที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมหาศาลและยังคงสามารถเป็นที่เข้าใจกันได้ นั่น กระทำในหลายทฤษฎี ทฤษฎีหนึ่งที่มีชื่อเป็นที่รู้จักกันดีนั้นมาจาก Chomsky ในทฤษฎีนี้ถือว่าทุกถ้อยคำที่ผลิตออกมานั้นมีสองโครงสร้าง คือ โครงสร้างพื้นผิว (*surface structure*) และ โครงสร้างลึก (*deep structure*) ทุกถ้อยคำจะมีโครงสร้างผิวแตกต่างกัน แต่อาจมีโครงสร้างลึกเดียวกันได้ ยกตัวอย่างเช่น ในภาษาอังกฤษ *Meat and gravy are loved by lions.* มีโครงสร้างพื้นผิวแตกต่างจาก *Lions love meat and gravy.* ซึ่งทั้งสองประโยคนี้ถือว่ามีแม่แบบมาจากประโยค *Lions love meat and lions love gravy.* ซึ่งถือเป็นประโยคที่ใกล้เคียงกับ โครงสร้างลึกมากที่สุดจาก โครงสร้างลึกจะแปรรูปมาเป็น โครงสร้างพื้นผิวได้หลายแบบแตกต่างกันออกไป

ในกระแสที่แตกต่างกับทฤษฎีดังกล่าว ได้มีการยกปัญหาจากประโยคที่ว่า *John knows a kinder person than Bill?* ซึ่งมีความหมายที่กำกวม ตีความได้สองอย่างคือ *John knows a kinder person than Bill knows.* หรือ *John know a kinder person than Bill is.* ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประโยคดังกล่าวมีโครงสร้างลึกสองโครงสร้างหรืออย่างไร ดังนั้นความรู้ในเรื่องของกฎการเปลี่ยนแปลงควรจะอธิบายสาเหตุของความหลากหลายของ โครงสร้างผิวที่มาจาก โครงสร้างลึกที่เหมือนกันได้ ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้นักภาษาศาสตร์หลายคนมาเชื่อว่าแท้จริงแล้วก็ยังคงมีความแตกต่างในเรื่องของความหมายใน โครงสร้างลึก

การศึกษาภาษาในเชิงภาษาศาสตร์ในระยะต่อมาเริ่มหันมาพิจารณาในเรื่องของความหมายและหน้าที่ของหน่วยทางไวยากรณ์ และให้ความสำคัญกับการศึกษาความหมายต่างๆ กันกับรูปแบบของไวยากรณ์ บางทฤษฎีไม่เชื่อในเรื่องของ โครงสร้างลึก บ้างทฤษฎีมีความเชื่อว่าความกำกวมเช่นประโยคดังกล่าวสามารถอธิบายได้โดยบริบทของข้อความนั้น ฉะนั้นในการอธิบายภาษาให้ครอบคลุมควรจะพิจารณาทั้งศาสตร์ในเรื่องการประกอบกลุ่มคำหรือวากยสัมพันธ์ (*syntax*) การศึกษาความหมายหรือ วรรณศาสตร์ (*semantics*) และการใช้ภาษาในการสื่อสารหรือวัจนปฏิบัติศาสตร์ (*pragmatics*)³ ในฐานะที่มีความสำคัญเท่าๆกัน เป็นกฎเกณฑ์ในการอธิบายภาษา ซึ่งแตกต่างจากการอธิบายภาษาที่แล้วมาเน้นเอาแต่กฎเกณฑ์การประกอบกลุ่มคำ (*syntax*) เป็นสำคัญ

4.4 ความหมาย

ในการศึกษาความหมายหรือ วรรณศาสตร์ (*semantics*) อาจแยกพิจารณาความหมายได้ในสองระดับ คือ ระดับหน่วยคำหรือคำ และระดับกลุ่มคำหรือประโยค โดยทั่วไปแล้วความหมายในระดับหน่วยคำหรือคำ

เป็นความหมายประจำหน่วยคำหรือคำ ซึ่งสามารถศึกษาได้จากพจนานุกรม คำทุกคำจะมีความหมายพื้นฐาน ซึ่งไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในข้อความใดก็จะมีคามหมายนั้นอยู่ เช่น คำว่า บ้าน มีความหมายพื้นฐานคือที่อยู่อาศัย และจะคงความหมายนี้ในทุกทุกข้อความหรือประโยค เช่น บ้านฉันมีห้าคน พ่อสร้างบ้านใหม่ แม่เป็นแม่บ้าน บ้านนอกคอกนา ฯลฯ คำหนึ่งๆ อาจมีความหมายพื้นฐานได้หลายความหมาย เช่นคำว่า กิน อาจตีความได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า

แมวกินปลา	หมายถึง	เอาอาหารใส่ปาก เคี้ยว และกลืน
เจ้ามือกินเรียบ	หมายถึง	ชนะพนัน
เตารีดนี้กินเนื้อผ้า	หมายถึง	ทำลายเนื้อผ้า
นั่งกินที่	หมายถึง	ใช้พื้นที่มาก
กินใจ	หมายถึง	ประทับใจ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าคำว่า กิน นอกจากจะแสดงคามหมายพื้นฐานที่เป็นความหมายเดิมหรือความหมายตรง (denotation) (เช่น แมวกินปลา) แล้ว ยังมีความหมายเชิงอุปมา (metaphorical) (เช่น เจ้ามือกินเรียบ เตารีดนี้กินเนื้อผ้า นั่งกินที่ กินใจ) ซึ่งเป็นความหมายที่นำไปเปรียบใช้กับกริยาอาการอื่นๆ อีกด้วย ส่วนความหมายที่เบี่ยงเบนไปในทำนองที่แคบเข้าหรือเฉพาะเจาะจงลงไปกว่าความหมายพื้นฐานขึ้นอยู่กับบริบทหรือข้อความ แวดล้อมนั้น เรียกว่าเป็นความหมายในบริบท (contextual meaning) ยกตัวอย่างเช่น คำว่า ดี มีความหมายพื้นฐานว่า มีลักษณะที่เป็นไปในทางที่ต้องการ นำปรารถนา นำพอใจ เมื่อปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันจะมีความหมายเพิ่มเติม หรือแคบลงไปกว่าความหมายพื้นฐาน ดังนี้ (ตัวอย่างจาก ปราณี กุลละวณิช และคณะ, 2535:103)

เด็กดี	หมายถึง	ว่านอนสอนง่าย
ข้าราชการดี	หมายถึง	ไม่คดโกง ขยัน และรับผิดชอบในหน้าที่การงาน
ห้องเรียนดี	หมายถึง	ไม่มีเสียงรบกวน ไม่มีดหรือร้อน
ดวงดี	หมายถึง	รุ่งโรจน์ ไม่มีเคราะห์
เสียงดี	หมายถึง	ไพเราะ
สุขภาพดี	หมายถึง	ไม่มีโรค ฯลฯ

คำหลายคำอาจมีความหมายพื้นฐานเหมือนกัน แต่มีการใช้ที่แตกต่างกัน เช่น คำว่า กิน รับประทาน เสวย ฉันท แดก ฯลฯ มีความหมายพื้นฐานว่าเป็นกริยาคำนำเอาอาหารใส่ปาก เคี้ยว และกลืนลงไป โดยคำว่า รับประทาน ใช้เพื่อแสดงความสุขภาพ คำว่า เสวย เป็นคำราชาศัพท์ คำว่า ฉันท ใช้กับพระสงฆ์ คำว่า แดก ใช้กับอาการกินมาก และเป็นคำที่ไม่สุภาพ เป็นต้น เราอาจเรียกความสัมพันธ์ของคำเหล่านี้ได้ว่าเป็น คำพ้องความหมาย (synonyms)

นอกจากนี้ คำยังมีความหมายที่สัมพันธ์กันในลักษณะที่มีความหมายพื้นฐานร่วมกันหากมีรายละเอียดของความหมายแตกต่างกันไป เช่น คำว่า คัด พัน บั่น หั่น ซอย สับ ฯลฯ ซึ่งมีความหมายพื้นฐานร่วมกันคือ ทำให้ขาดด้วยของมีคม คำว่า พัน แตกต่างจากคัด โดยให้รายละเอียดว่าใช้แรงมากกว่า คำว่า บั่น

ให้รายละเอียดของการค่อยเป็นค่อยไป คำว่า หัน ให้รายละเอียดว่าทำให้ขาดเป็นชิ้นๆ คำว่า ซอย ให้รายละเอียดว่า ทำให้ขาดเป็นชิ้นเล็กๆ คำว่า สับ ให้รายละเอียดว่า ทำให้ขาดเป็นชิ้นละเอียด โดยกระทำหลายครั้ง เหล่านี้เป็นต้น (ดูรายละเอียดได้จาก สุวีไล เปรมศรีรัตน์, 2526)

ส่วนความหมายในระดับประโยค หมายถึง ความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในประโยค ซึ่งถือเป็นความหมายพื้นฐานของประโยค ที่สำคัญได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามกับหน่วยกริยา ซึ่งมีได้หลายแบบ เช่น คำนามนั้นเป็นผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ สถานที่ เวลา และเครื่องมือของกริยานั้น เช่น

ครู <u>ติ</u> นักเรียน	ผู้กระทำ – กริยา
ครู <u>ถู</u> นักเรียน	กริยา – ผู้ถูกกระทำ
สมศักดิ์ <u>กลับ</u> บ้าน	กริยา – สถานที่
<u>ฉัน</u> ตื่นเช้า	กริยา – เวลา
ชาย <u>ก</u> ินมือ	กริยา – เครื่องมือ

นอกจากนี้ การศึกษาความหมายในระดับประโยคยังอาจพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างรูปประโยคและความหมายของรูปประโยคในสองลักษณะดังนี้ คือ รูปประโยคต่างกันแต่ความหมายพื้นฐานเหมือนกัน (หลายประโยค หนึ่งความหมาย) และรูปประโยคเหมือนกันแต่ความหมายพื้นฐานต่างกัน (หนึ่งประโยค หลายความหมาย) ตัวอย่างของการมีรูปประโยคต่างกันแต่ความหมายเหมือนกันมักมีการหยิบยกจากความแตกต่างของประโยคการตุกรก (*active sentence*) และกรรมวาจก (*passive sentence*) เช่น

กรรตุการก:	ครู <u>ทำ</u> โทษนักเรียนคนนั้น
กรรมวาจก:	นักเรียนคนนั้น <u>ถูก</u> ครู <u>ทำ</u> โทษ

จะเห็นได้ว่าข้อแตกต่างของรูปประโยคไม่ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างคำ คำว่า ครู ในทั้งสองรูปประโยคเป็นผู้กระทำ นามวลีว่า นักเรียนคนนั้น ในทั้งสองประโยคเป็นผู้ถูกกระทำ ประโยคทั้งสองแบบนี้จะมีความแตกต่างในเรื่องของการเน้น หรือให้ความสำคัญของคำในแต่ละรูปประโยคเท่านั้น

ส่วนการที่รูปประโยครูปหนึ่งมีความหมาย อาจกล่าวได้ว่าประโยคนั้นมีความกำกวม (*ambiguity*) เช่น ประโยค 'ไก่ตัวนี้กินดี อาจตีความได้สองอย่าง คือ 'ไก่ตัวนี้กินอาหารดี' หรือ 'ไก่ตัวนี้คนกินดี เนื้อไม่เหนียว' เป็นต้น นั่นก็หมายความว่า 'ไก่ตัวนี้' มีความสัมพันธ์กับคำกริยา กิน 'ได้' ในสองลักษณะคือ เป็นผู้กระทำ หรือเป็นผู้ถูกกระทำปริบทเท่านั้นที่จะช่วยให้การตีความเป็นไปในทิศทางที่ผู้สื่อตั้งใจสื่อออกมา ฉะนั้นความหมายพื้นฐานในระดับประโยคจึงต้องอาศัยความหมายจากปริบทด้วยนอกเหนือจากความสัมพันธ์ของคำในประโยคเองแล้ว

นอกจากความหมายพื้นฐานแล้ว ความหมายของประโยคอาจตีความได้จาก เจตนา ของผู้พูดด้วย นั่นคือ ในบางครั้งประโยคอาจไม่ได้มีความหมายตรงตามความหมายพื้นฐาน แต่จะเข้าใจได้จากจุดประสงค์หรือเจตนาของผู้พูดว่าเจตนาจะสื่ออะไร เช่น ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังปิดประตูให้ อาจจะสั่งออกไปตรงๆ โดยใช้ประโยคคำสั่งว่า ปิดประตูหน่อย หรือสั่งโดยทางอ้อมโดยเลี่ยงไปใช้ประโยคคำถามแทนเพื่อแสดงความ

สุภาพว่า ปิดประตูหน่อยได้ไหม เป็นต้น ฉะนั้นประโยคคำถามนี้ไม่ได้มีความหมายตามความหมายพื้นฐานว่าเป็นการถาม แต่เป็นการสั่งแบบสุภาพ ลักษณะการใช้ภาษาดังกล่าวมีปรากฏในทุกภาษาเจตนาของผู้พูด นอกจากจะเป็นการสั่งหรือขอร้อง ถาม บอกเล่า แล้ว ยังอาจเป็นการชี้แนะ ชักชวน ทักทาย คาถาคะเน ลัญญา ชมเชย ฯลฯ ซึ่งการเข้าใจเจตนาดังกล่าวเราต้องอาศัยการพิจารณาจากบริบท ด้วย เช่น สถานภาพของผู้พูดและผู้ฟัง ความสัมพันธ์ของผู้พูดและผู้ฟัง และสถานการณ์

เราอาจกล่าวสรุปได้ว่าภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งมีหลายลักษณะทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยที่เมื่อกล่าวถึงภาษาแล้วส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญที่ภาษาพูดของมนุษย์ ภาษามนุษย์แตกต่างจากภาษาสัตว์ในลักษณะที่ว่าภาษามนุษย์มีความเป็นสากล ซึ่งสามารถผลิตได้อย่างไม่จำกัดจำนวน เวลา และสถานที่ เป็นสิ่งสมมติ และเป็นทวิลักษณ์ ภาษามีโครงสร้างที่ประกอบด้วยหน่วยทางเสียง คำ ไวยากรณ์ และความหมาย